

AXBOROT ASRIDA ILMIY-TEXNIKAVIY TARJIMANI
RIVOJLANTIRISH BO‘YICHA TADQIQOTLAR

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10366150>

Sayyora KUROLOVA,

TDSHU stajor-o‘qituvchisi, Toshkent, O‘zbekiston

[Tel:+998900134019](tel:+998900134019); E-mail: snow64795@gmail.com

Annotatsiya. Madaniy globallashuv va raqamli axborot asrining kelishi turli mamlakatlar va mintaqalardagi odamlarga texnologik rivojlanish bilan tavsiflangan zamonaviy ijtimoiy hayotda kengroq va chuqurroq almashinuv, hamkorlik va axborot almashish uchun ko‘proq imkoniyatlar berdi. Muallif ilmiy-tadqiqot muassasalarida ilmiy-texnologik ma‘lumotlarni tarjima qilishning hozirgi umumiy muhiti va asosiy muammolarini muhokama qildi, jumladan, kasbiy mahoratni oshirish va tarjima sifatini boshqarishni kuchaytirish bo‘yicha bir qancha takliflarni ilgari suradi.

Kalit so‘zlar: Ilmiy va texnologik ma‘lumotlarni tarjima qilish; tarjima sifatini boshqarish; ma‘lumotlar bazasi

Аннотация. Культурная глобализация и наступление эпохи цифровой информации предоставили людям в разных странах и регионах больше возможностей для более широкого и глубокого обмена, сотрудничества и обмена информацией в современной социальной жизни, характеризующейся технологическим развитием. Автор обсудил текущую общую ситуацию и основные проблемы перевода научно-технической информации в научно-исследовательских учреждениях, в том числе несколько предложений по повышению профессиональных навыков и усилению управления качеством перевода.

Ключевые слова: Перевод научной и технологической информации; управление качеством перевода; база данных

Annotation. Cultural globalization and the arrival of the digital information age have given people in different countries and regions more opportunities for wider and deeper exchange, cooperation and information sharing in modern social life characterized by technological development. The author discussed the current general environment and main problems of translation of scientific and technological information in scientific and research institutions, including several proposals for improving professional skills and strengthening translation quality management.

Key words: Translation of scientific and technological information; translation quality management; database

Axborot asrida fan va texnika jadal sur'atlar bilan rivojlanmoqda. Bir tomondan, bizni tushunish va o'rganishimizni zudlik bilan turli ilg'or xorijiy texnologiyalar kutayotgan bo'lsa, ikkinchi tomondan, mamlakatning ilmiy-texnik doiralari dunyoda o'z mavqeini oshirishda davom etar ekan, mamlakatimiz texnologik yutuqlari xalqaro miqyosda misli ko'rilmagan o'tezlikda bormoqda. Turli mamlakatlarning ilmiy va texnologik xodimlari uchun aloqa vositasi sifatida ilmiy va texnologik tarjima muhim rol o'ynaydi. Biroq uning ahamiyatiga to'g'ri kelmaydigan jihati shundaki, ilmiy tarjima darajasi kundan-kunga pasayib bormoqda. Bunday passiv holat obyektiv omillar bilan bir qatorda ilmiy tarjimonlarning o'z muammolari bilan ham bog'liq. Avvalo, yuqori bo'g'indagi rahbarlar bunga yetarlicha e'tibor bermayapti. Ilmiy-texnikaviy tarjimaning o'rni nafaqat kitob nashr etish, balki ilmiy tadqiqot bo'linmalarida axborot tarjimasi hamdir. Noprofessional rahbarlar uchun ilmiy va texnologik tarjimaning qiyinligini tushunish qiyin. Ilmiy va texnologik tarjimonlardan chuqur kasbiy mahorat, katta madaniy zaxiralar, tegishli sohalardagi axborot dinamikasini chuqur bilish, turli xil tarjima apparat va dasturiy ta'minot va tarmoq resurs vositalarini bilish va yaxshi til ko'nikmalariga ega bo'lish talab etiladi. Darhaqiqat, bu yerda til shunchaki vositadir. Chet tilini o'rgangan ilmiy-texnologik tarjimonlar uchun chet tilining ilmiy tarjimadagi o'rnini oydinlashtirish juda muhim. Boshqa tomondan, texniklar ilmiy tarjimada yaxshi ish qila oladimi? "O'zingni anglash" va "boshqalar tushunishiga imkon berish" o'rtasida farq bor. Xitoy va o'zbek tillarida yozish ko'nikmalarini bir kunda to'plash mumkin emas.

Hozirgi voqelik shundan iboratki, razvedkachi tarjimonlarning professionalligi, jasorati va innovatsionligi, sabr-toqati va niyati ko'pincha tan olinmaydi, bu esa qobiliyatli odamlarni yo'qotishdir. Bu ilmiy tarjimonlik kasbi uchun yo'qotishdir.

Ilmiy tarjima bilan shug'ullanish uchun eng muhim sifat - bu mustahkam texnik ma'lumotga ega bo'lishdir. Ilmiy va texnologik tarjima yutuqlarini o'lchash standarti bo'lishi kerak.

Tarjima vazifalari va sifat kafolati talablari tarjima vazifalarini taqsimlash jadvali shaklida yozma ravishda aniq ko'rsatilgan. Belgilangan muddatda terminologiya ma'lumotlar bazasini yaratish, shubhali shartlar bo'yicha tegishli ekspertlar bilan maslahatlashish va xulosalar olish, atamalarning tarjimasini esa loyiha jamoasi birgalikda aniqlashi kerak.

Loyihada ishtirok etayotgan tarjimonlar tarjima ishlarini loyiha guruhi yig'ilishi talablariga va belgilangan terminlar bazasiga qat'iy rioya qilgan holda amalga oshirishlari shart. Tarjimada qandaydir qiyinchiliklar yoki savollar yuzaga kelsa, ekspert guruhi yoki loyiha jamoasi tomonidan jamoaviy hal qilish uchun o'z vaqtida ular haqida loyiha guruhi rahbariga xabar berishlari kerak. Yozuv xatolari, grammatik

xatolar yoki terminologik xatolar kabi aniq nuqsonlar yoʻqligiga ishonch hosil qilish uchun tarjimangizni dastlabki tekshiruvdan oʻtkazishingiz kerak.

Birinchi qoralama avval tarjimani koʻrib chiquvchiga taqdim etiladi, u birinchi qoralama tarjimasidagi notoʻgʻri tarjimalar va kamchiliklar sonini hisoblab chiqadi va tarjimaning umumiy sifatini baholaydi.

Tarjimani koʻrib chiqish uchun tegishli ekspert va olimlar jalb qilinadi. Agar tarjima qilingan material maxfiy tarkibni oʻz ichiga olsa, uning maxfiyligiga eʼtibor qaratish lozim.

Muayyan qadamlar quyidagilardan iborat: Manba hujjatlari asosida tegishli ilmiy va texnologik maʼlumotlarni toʻplash → Ilmiy va texnologik tarjimonlar asl matnning texnik maʼlumotlarini tushunishlari va texnik jihatlarini hazm qilishlari → “yaxshi tarjima”ni amalga oshirish uchun turli tarjima uskunalari va vositalaridan foydalanish → Rasmiy maʼlumotlarni qayta koʻrib chiqish va tarjima qilish → Texnik sharhlovchilarga maslahat va koʻrib chiqish uchun yuborish → Ekspertlar taklifi/muvofiqlashtirish → Toʻliq tarjima.

Shunyu Translation tomonidan maxsus ishlab chiqilgan patent tarjimasi maʼlumotlar bazasi (jumladan, terminologiya maʼlumotlar bazasi, format maʼlumotlar bazasi va toʻliq matnli korpus maʼlumotlar bazasi), Orient Express 2003, TRADOS5.5, MSOFFICE2000 seriyasi, PHOTOSHOP6 kabi ilgʻor tarjima yordam dasturlari va hujjatlarni qayta ishlash dasturlaridan foydalanish kerak. ADOBE-FRAMEMAKER6.0, "Saidi Huanyutong" tarjima dasturlari seriyasi, Jinchiao Translation Port World Communication, Globalink Power Translator, Babylon klik tarjimasi dasturini joriy etish, NEC server tomonidagi Babylon Lite versiyasi bepul tarjima dasturi ishga tushirildi.

Umuman olganda, elektron tarjima tizimi “sodiq”, lekin “silliq” boʻlishi yetarli emas. Hammamizga maʼlumki, tarjima jarayonida asl matnning jumla tuzilishiga va lugʻat taʼrifiga qatʼiy amal qilib boʻlmaydi. Xitoy va oʻzbek tillari oʻrtasida madaniy kelib chiqishi va grammatik tuzilishida katta farqlar mavjud. Shuning uchun tarjima jarayonida nafaqat muayyan kontekstga koʻra moslashuvchan ishlov berish, balki gap tuzilishini ifoda odatlariga moslashtirish uchun ham moslashtirish zarur. Elektron tarjima tizimlari buni qila olmaydi.

Xitoy JSTga aʼzo boʻlganidan soʻng, ilmiy va texnologik tarjima jarayonida turli xil tarjima vositalaridan tobora kengroq foydalanish ilmiy va texnologik tarjima sanoatini rivojlantirishning asosiy tendentsiyasiga aylandi.

Ilmiy va texnologik tarjimonlar ilmiy va texnologik tarjimaga xizmat qilish uchun ushbu elektron tarjima vositalaridan iloji boricha samarali foydalanishlari kerak, shunda bu tarjima vositalari haqiqatan ham ilmiy va texnologik tarjimonlar uchun kuchli qurolga aylanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI (REFERENCES):

- [1] – Vu Duching. Ilmiy va texnologik tarjima muammolarini hal qilishda zamonaviy axborot vositalaridan foydalanish. Xitoyning ilmiy va texnologik tarjimasini, 1996, (2).
- [2] – Zeng Guang. Tarmoq muhitida ilmiy va texnologik tarjima, Zamonaviy razvedka, 2003, (6).
- [3] – Xabibullaeva M. Tarjimani ilmiy-ijodiy jarayon sifatida tadqiq etish usullari-2022.
- [4] – Joraboyev B. Mamadiyeva X. Sharq tillarida tarjimaning nazariy va amaliy masalalari, 2021.
- [5] S Nasirova. [Staff of officials of the Eastern Palace in ancient China](#)// Zien Journal of Social Sciences and Humanities 12, 19-22
- [6] S NASIROVA. [Human resource system of ancient China \(chronological aspect\)](#)// SHARQ MASH'ALI, 31-32
- [7] SA Nasirova. [Лексико-Семантический Анализ Общественно–Политических Терминов Древнего Китайского Языка: Система Кадровых Ресурсов](#)//Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities 17, 20-30
- [8] S Nasirova. [ГЕНДЕРНОЕ РАВЕНСТВО В СИСТЕМЕ ОХРАНЫ ТРУДА ЖЕНЩИН \(НА ПРИМЕРЕ АНАЛИЗА ОПЫТА КИТАЯ В ВОПРОСЕ РЕПРОДУКТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ\)](#) // Oriental Conferences 1 (1), 796-801
- [9] SA Nasirova. [POLITICAL INSTITUTIONALIZATION OF ANCIENT CHINA: HISTORICAL ANALYSIS OF THE TERMS OF THE LOCAL POLITICAL SYSTEM OF ANCIENT CHINA](#)//European International Journal of Multidisciplinary Research and Management ...
- [10] SA Nasirova. [RELIGIOUS AFFAIRS MANAGEMENT SYSTEM IN ANCIENT CHINA \(LINGUISTIC ANALYSIS IN DIACHRONIC ASPECT\)](#) //Builders Of The Future 2 (02), 288-297

